Stadtteil&Kulturzentrum
MOTTE

Eulenstraße 43 / 22765 Hamburg

Tel: 49 (0) 40 39 92 62 -0
info@dieMOTTE.de
www.dieMOTTE.de

Sprawozdanie

„sound in the silence"

Międzykulturowy projekt pamięci

19-26. września 2011

Produkcja: Dzielnicowe Centrum Kultury MOTTE

Kierownictwo projektu: Jens Huckeriede

Prof. Dr. Dorothee Barth, nauczycielka, Gimnazjum Altona, Hamburg

Aleksandra Klukowska, nauczycielka, Gimnazjum w Koszalinie, Polska

Kamila Derlatka, Gimnazjum w Koszalinie, Polska

Sound in the silence – projekt międzykulturowy

W dniach od 19 do 26 września Dzielnicowe Centrum Kultury MOTTE przeprowadziło we współpracy z Gimnazjum w Altonie przy Hohenzollernring oraz polskimi uczniami z gimnazjum przy Zespole Szkół w Koszalinie, jak również ośrodkiem pamięci w obozie koncentracyjnym w Neuengamme międzykulturowy projekt na rzecz pamięci historycznej „sound in the silence". W ciągu tygodnia uczniowie w wieku 14-17 lat przygotowali teatralno-taneczno-muzyczny performance w pomieszczeniach fabryki klinkieru dawnego obozu koncentracyjnego Neuengamme.
Młodzież pracowała pod opieką artystów różnych narodowości. Celem warsztatów było zmierzenie się z niemiecką i polską historią a także wspólnej przeszłością w celu uchronienia jej od zapomnienia.
Rezultaty warsztatów zostały zaprezentowane 24.09.2011 w centrum kultury FABRIK oraz 26.09.2011 w ośrodku pamięci w obozie koncentracyjnym Neuengamme. Na rok 2012 zaplanowano kolejne spotkanie w byłym obozie koncentracyjnym Stutthof koło Gdańska, w 2013 r. prezentację projektu w USA.

Poniżej znajduje się dokładniejsza prezentacja projektu:

1. Performance jako nowa forma kultury pamięci.

2. Ośrodek pamięci po obozie koncentracyjnym Neuengamme jako miejsce pamięci i rozważań.

3. Proces faktów i emocji –lekcja historii inaczej.

4. Prezentacja końcowa w FABRIK i ośrodku pamięci Neuengamme.

5. Kontynuacja projektu.

6. Załącznik.

1. Performance jako forma kultury pamięci.

„Nowe formy upamiętniania” to temat warsztatów, podczas których 14-17-letni uczniowie pod kierownictwem artystów z San Francisco, Nowego Jorku i Hamburga zmierzyli się z niemiecką i polską historią, kwestiami dot. ojczyzny i wypędzenia, jak również tolerancji. Przez tydzień 21 niemieckich i 10 polskich uczniów przygotowywało performance teatralno-taneczno-muzyczny. Te środki artystyczne zostały zastosowane po to, aby znaleźć sposoby zmierzenia się ze wspólną historią i wejść w dialog międzykulturowy.

„Chcieliśmy znaleźć sposoby przekazywania niemieckiej i polskiej historii w teraźniejszości. Ostatecznie młode pokolenie musi znaleźć swoje własne sposoby dojścia do historii w sytuacji, kiedy nie ma już świadków wydarzeń, którzy mogliby o niej opowiedzieć”.
(Michael Wendt, przewodniczący MOTTE)

Uczniowie podzieleni zostali na 3 grupy robocze – językową, muzyczną i taneczną – rozpoczął się proces twórczy. Dan Wolf z San Francisco, rapujący wnuk braci Wolf opracowywał teksty. Kompozytor Michael Hearst z Nowego Jorku oraz piosenkarka i autorka piosenek, Kijoka Junica z Hamburga pracowali z młodzieżą, szukając sposobów muzycznej interpretacji historii. Keith Pinto, tancerz z San Francisco zespolił w układach ruchowych elementy hip-hopu z tanecznymi „cieniami upamiętniania”. Choreografka Indrani Delmaine z hamburskiego baletu Johna Neumeiera pomagała w realizacji choreograficznej. Kierownikiem projektu był hamburski artysta i reżyser, Jens Huckeriede.

W ciągu tygodnia młodzież i dorośli odczuwali obecność przeszłości, współpracowali blisko ze sobą i dzielili ze sobą emocje. Z własnych i obcych biografii i historii rodzinnych powstał wspólny dialog, który prowadził od przeszłości ku teraźniejszości. Różne języki – niemiecki, polski i angielski, zostały zastosowane jako środek artystyczny.

„Cieszę się, że poznałam tak wspaniałych ludzi. Poprzez taniec, śpiew i tekst mogłam przekazać swoje uczucia. Chętnie przyjechałabym jeszcze raz i współpracowała z tymi osobami.”
(Paula Pstrągowska, 15 lat, uczennica z Polski)

2. Ośrodek pamięci po obozie koncentracyjnym Neungamme jako miejsce pamięci i rozważa.

Jako miejsce warsztatów wybrana została fabryka klinkieru w ośrodku pamięci Neuengamme. Neuengamme – były obóz koncentracyjny koło Hamburga. Tutaj w obliczu udręki, zimna, głodu i ciągłego strachu przed śmiercią więźniowie produkowali cegły, z których na rozkaz Hitlera zbudowany miał być „nowy Hamburg”.
Ośrodek pamięci w obozie koncentracyjnym Neuengamme upamiętnia 100 tys. ludzi, którzy w czasie II wojny światowej byli więźniami największego obozu koncentracyjnego w północnych Niemczech.

„Wydaje mi się, jakbym widział więźniów przy pracy. Mogę odczuwać ich strach i ból. Słyszę, jak krzyczą, płaczą, umierają. To jest tak, jakbym prawie mógł ich dotknąć. Ale jestem tylko obserwatorem. Mogę ich widzieć, lecz nie mogę nic zmienić w ich przeszłości”
(uczeń/uczennica z Niemiec).

Następnie uczestnicy warsztatów odbyli prawie 2-godzinne zwiedzanie terenu obozu, podczas którego poznali jego historię. Każdy z uczestników, mających różne doświadczenia kulturowe, powinien zmierzyć się z pamięcią tego miejscu. Następnie grupa spotkała się w fabryce klinkieru, nastrój grupy kształtowały emocje.
Poprzez ćwiczenia teatralne znaleziono w końcu sposoby uwolnienia się od tych dojmujących nastrojów. Fabryka klinkieru stała się miejscem ambiwalentnym – miejscem przerażającym, a jednocześnie miejscem inspiracji.
Konfrontacja młodzieży z miejscem historycznym oraz przeszłością stanowiła punkt wyjściowy dla realizacji performance’u.

„Kiedy tu jestem, czuję ucisk w klatce piersiowej. To jest tak, jakby wokół mojej klatki piersiowej zaciągnięto pasek, którego nie mogę odwiązać. Nie mogę oddychać. To jest smutne, porusza mnie do łez. Myślę o swoim dziadku”.
(uczeń/uczennica z Niemiec)

3. Proces faktów i emocji – lekcja historii inaczej.

Przy projekcie „sound in the silence” chodziło nie tylko o przekazanie fachowej wiedzy historycznej, ale przede wszystkim o emocjonalne zmierzenie się z historią miejsca. W stosunku do uczniów nie zostały zdefiniowane wymagania ani konkretne cele. Motto brzmiało: „Każdy wnosi coś ze skarbca swych doświadczeń”. W ten sposób wszyscy uczestnicy mogli poprzez różne umiejętności współkształtować projekt.

„Cieszymy się, że projekt powstał. Poprzez środki artystyczne mogły zostać znalezione drogi do wzajemnej tolerancji. To było ważne spotkanie dla polskiej młodzieży. Historia stała się bardziej zrozumiała i mamy nadzieję, że wszyscy zrozumieli, że powinniśmy zrobić wszystko, aby te straszliwe wydarzenia z przeszłości nigdy się nie powtórzyły. Ten projekt stanowił dla nas najlepszą lekcję historii”.
(Aleksandra Klukowska i Kamila Derlatka, nauczycielki z Polski)

Przez tydzień było wiele smutku, ale również śmiechu. Wspólne przeżycia inspirowały wszystkich, można było znaleźć nowych przyjaciół. Ale przede wszystkim upamiętniono ludzi, którzy nigdy nie powinni zostać zapomniani. Poprzez połączenie faktów i emocji udało się podtrzymać pamięć o historii tego miejsca oraz wzmocnić wśród młodzieży świadomość tego, co już nie istnieje.

„Czy widzę duchy? Czy są one czymś, co należy do przeszłości? Nie, skądże. Oni wciąż żyją. W naszych myślach, uczuciach, pamięci i wspomnieniach naszych przodków. Oni są w nas. W nas wszystkich.”
(uczeń/uczennica z Niemiec)

„sound in the silience” był jednym z najtrudniejszych, najbardziej wymagających i emocjonalnych projektów, w których kiedykolwiek brałem udział. Lecz równocześnie najważniejszym i najbardziej ubogacającym. Jestem pewien, że idea, iż młodzi Niemcy, Polacy i Żydzi będą współpracować razem, aby stworzyć coś pozytywnego, i to w otoczeniu, w którym o przeszłości nie wolno nigdy zapomnieć, ucieszyła 55 tys. śmiertelnych ofiar obozu koncentracyjnego Neungamme.”
(Michael Hearst z Nowego Jorku/USA)

4. Prezentacja końcowa w FABRIK i ośrodku pamięci Neuengamme.

Wyniki pracy 5-dniowych warsztatów zostały zaprezentowane w ok. 35-minutowym przedstawieniu przed rodzicami, przyjaciółmi i zainteresowanymi 24.09 w centrum kultury FABRIK i 26.09 w ośrodku pamięci po byłym obozie koncentracyjnym Neuengamme w obecności uczniów czterech klas.
Aby osiągnąć ten cel – prezentację performance'u, było istotne, aby młodzieży nie przytłaczała presja konieczności sukcesu. Ostatecznie dużo ważniejszy był „proces dyskusji i kontemplacji".

„Nawet gdybyśmy przez godzinę nic nie mówili – nasze milczenie byłoby wówczas również rezultatem, który byśmy pokazali. Dla nas artystów i opiekunów było ważne, aby nie wywierać na uczniach presji sukcesu, lecz dać im możliwości emocjonalnego wyrażenia się."
(Jens Huckeriede, prowadzący projekt)

W istocie, w ciągu tygodnia powstał imponujący performance. Godny podkreślenia jest fakt zaprezentowania w wykorzystanym zazwyczaj jako sala koncertowa centrum kultury FABRIK w Altonie. Tam, gdzie zazwyczaj głośne dźwięki znanych piosenkarzy i zespołów powodują wesołość publiczności, tam rządziła teraz „martwa cisza." Uczniom udało się swoje odczucia z fabryki klinkieru w obozie koncentracyjnym Neungamme przenieść do FABRIK i przekazać publiczności swoje wrażenia i odczucia.

„Nie spodziewałam się w ogóle, że ten projekt może przebiec tak dobrze. Bardzo mi się podobało. Dowiedziałam się nie tylko więcej o II wojnie światowej i obozach koncentracyjnych, ale także poznałam bliżej wszystkich uczestników i znalazłam nowych przyjaciół. Najlepiej, gdyby ta współpraca nigdy się nie skończyła. Mam przede wszystkim duży szacunek wobec artystów i podziwiam, jak można z chaosu stworzyć tak wspaniałe rzeczy."
(Laura Hoelandt, lat 16, uczennica z Niemiec).

5. Kontynuacja projektu.

Podczas zajęć w fabryce klinkieru w Neuengamme i podczas pokazów końcowych uczestnikom warsztatów towarzyszyła ekipa filmowa. Hamburski reżyser Jens Huckeriede planuje na bazie zebranego materiału produkcję filmu dokumentalnego.

„Kiedy tutaj przybyłem, ucieszyła mnie przede wszystkim otwartość i serdeczność uczestników projektu. Mogliśmy wyrażać nasze uczucia i emocje poprzez muzykę. Wszyscy byli fantastyczni. Teraz wracam do domu z nowymi przeżyciami i wspomnieniami. Uważam, że takie projekty jak „sound in the silence" powinny powstawać. Dzięki nim ludzie stają się lepsi, a świat piękniejszy."
(Maciek Igras, lat 15, uczeń z Polski)

Na 2012 r. zaplanowano kolejne spotkanie obu grup uczniowskich, jak również artystów w ośrodku pamięci po obozie koncentracyjnym Stutthof koło Gdańska, na początek 2013 r. zaplanowano przedstawienie projektu w USA.

„Ten projekt zaskoczył mnie bardzo pozytywnie. Było to niewiarygodne doświadczenie. Praca z różnymi kulturami, językami, sytuacjami i pomysłami dała nam wiele radości, jak również nieco wzruszyła. Szczególnie osoby z korzeniami migracyjnymi sprawiły, że projekt był wyjątkowy. Cieszę się, że mogłam tam być. Zawsze chętnie."
(Alina Degener, lat 16, uczennica z Niemiec)

„Projekt jest nie tylko nowym sposobem wspólnego upamiętniania przeszłości, ale także w pełni kreatywnym doświadczeniem, które wymaga od nas tego, by zaangażować się sercem, duszą i umiejętnościami.
Rezultatem jest chwila zatrzymania się, zastanowienia się, jak obchodzimy się ze sobą nawzajem i jak funkcjonujemy w świecie. Dzięki temu podtrzymujemy pamięć o miejscu, w którym zginęło tyle osób, wypełniamy je radością, tryumfem i życiem, chcąc, by przyszłość była pełna nieskończonych możliwości."
(Dan Wolf, raper z San Francisco/USA)

Załącznik

Współuczestniczący artyści:

Artysta Dan Wolf i muzyk Keith Pinto z Kolektywu artystycznego Felonius, San Francisco/USA

Michael Hearst, kompozytor i multiinstrumentalista, New York/USA

Jens Huckeriede, artysta i reżyser, Hamburg

Kijoka Junica, artystka/piosenkarka-autorka piosenek, Hamburg

Indrani Delmaine, choreograf, praca z młodzieżą w Hamburg Ballett/John Neumeier

Projekt „sound in the silence“został wsparty przez:

Fundacja Alfreda Toopfera (Alfred Toepfer Stiftung F.V.S.)

Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (Deutsch-Polnisches Jugendwerk)

Eder & Partner

FABRIK, Hamburg

Fundacja Gabriele Fink (Gabriele Fink Stiftung)

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej, Hamburg

Towarzystwo Współpracy Chrześcijańsko-Żydowskiej (Gesellschaft für christlich-jüdische Zusammenarbeit), Hamburg

Fundacja Hansa Kauffmanna (Hans-Kauffmann-Stiftung), Hamburg

Ośrodek pamięci przy obozie koncentracyjnym Neuengamme (KZ-Gedenkstätte Neuengamme), Hamburg

MOTTE-Stadtteil&Kulturzentrum e.V., Hamburg

Richard Sillins Family Foundation, New York

Kancelaria Senatu miasta Hamburga (Senatskanzlei der Freien und Hansestadt Hamburg)

Konsulat Generalny USA w Hamburgu